

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.05.2019, sp. zn. 27 Cdo 2645/2018, ECLI:CZ:NS:2019:27.CDO.2645.2018.3

Číslo: 8/2020

Právní věta:

Částí závodu ve smyslu ustanovení § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k. se rozumí samostatná organizační složka závodu (nikoliv jakákoliv materiálně významná složka závodu).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.05.2019

Spisová značka: 27 Cdo 2645/2018

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Podnik

Předpisy: § 190 odst. 2 písm. i) předpisu č. 90/2012Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 1. 2018, sp. zn. 8 Cmo 249/2017, jakož i rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. 8. 2017, sp. zn. 4 Cm 7/2016, a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 18. 8. 2017, č. j. 4 Cm 7/2016-215, určil, že vlastníkem (ve výroku specifikovaných) nemovitostí je žalobkyně (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

[2] Soud prvního stupně vyšel mimo jiné z toho, že:

1) Mezi žalobkyní a žalovanou byla dne 25. 4. 2016 uzavřena kupní smlouva o převodu nemovitostí, kterou žalobkyně prodala žalované (ve výroku specifikované) nemovitosti včetně veškerého jejich příslušenství, „původní technologii z roku 1962 a 1993 a trafostanici“ (dále též jen „kupní smlouva“).

2) Žalobkyně měla ke dni uzavření kupní smlouvy v obchodním rejstříku zapsán jako předmět

podnikání „Výrobu, obchod a služby neuvedené v přílohách 1-3 živnostenského zákona a obory činnosti Zpracování dřeva, výroba dřevěných, korkových, proutěných a slaměných výrobků, Přípravné a dokončovací stavební práce, specializované stavební činnosti, Zprostředkování obchodu a služeb a Pronájem a půjčování věcí movitých“.

3) Všechny „obory činnosti“ byly žalobkyní provozovány v její provozovně v B., L., PSČ XY.

4) Valná hromada žalobkyně neudělila souhlas s převodem majetku podle kupní smlouvy.

5) Žalobou doručenou soudu dne 15. 7. 2016 se žalobkyně domáhá určení vlastnického práva k nemovitostem prodaným žalované kupní smlouvou s tím, že kupní smlouva je neplatná, neboť valná hromada žalobkyně nedala souhlas s převodem majetku, který „tvořil závod žalobkyně“ a jehož převodem „byla podstatným způsobem změněna dosavadní struktura závodu a došlo tím i k podstatné změně v předmětu podnikání a činnosti žalobkyně“.

[3] Na takto ustaveném skutkovém základu soud prvního stupně konstatoval, že „došlo k převodu provozovny, ve které byly vykonávány obory činnosti žalobkyně“, a že došlo „k převodu takové části obchodního závodu, která by znamenala podstatnou změnu dosavadní struktury závodu žalobkyně“, k němuž nedala souhlas valná hromada žalobkyně. Podle soudu došlo na základě kupní smlouvy k převodu i původní technologie zpracování dřeva a trafostanice, „což lze považovat za významnou část závodu“.

[4] Soud s odkazem na § 48 a na § 190 odst. 2 písm. i) zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích; dále též jen „z. o. k.“), dospěl k závěru, podle něhož je kupní smlouva neplatná a žalobkyně se této neplatnosti včas dovolala.

[5] Vrchní soud v Olomouci k odvolání žalované v záhlaví označeným rozsudkem rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

[6] Odvolací soud poté, co provedl dokazování e-mailovou korespondencí z 20. 4. 2016 a výpisem ze živnostenského rejstříku žalobkyně, dospěl k závěru, podle něhož kupní smlouvou „došlo k prodeji významné části závodu, která znamenala podstatnou změnu dosavadní struktury závodu, resp. podstatnou změnu v činnosti společnosti“. Tomuto závěru podle odvolacího soudu odpovídá zejména ta skutečnost, že „předmětem převodu je soubor nemovitých a movitých věcí, včetně příslušenství a technologie na zpracování dřeva, vše na adrese stávající provozovny žalobkyně..., žalobkyně jinou provozovnu nemá..., na adrese této provozovny se nachází převáděné věci, včetně technologie na zpracování dřeva, a žalobkyně jako jeden z oborů činnosti svého předmětu podnikání má zpracování dřeva a výrobu dřevěných výrobků“. Námitku žalované, podle níž byl převáděný majetek zastaralý a částečně poničený požárem z roku 2016, shledal nedůvodnou, neboť hodnotu jednotlivých převáděných věcí a jejich stav nepovažoval za významnou.

[7] Jestliže „k takovémuto převodu věcí“ neudělila valná hromada žalobkyně v souladu s § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k. souhlas, bylo podle odvolacího soudu možné dovolat se neplatnosti kupní smlouvy podle § 48 z. o. k.

[8] V této souvislosti odvolací soud uvedl, že většinová společnost žalobkyně J. V. sice „o prodeji věcí se žalovanou prokazatelně komunikovala“, avšak její souhlas s prodejem nezjistil. Otázku, zda „bylo cílem celé kontraktace zbavit nemovitosti zátěže v podobě zástavního práva na úkor žalované“, neřešil, neboť „touto otázkou se nezabýval ani soud prvního stupně a její zodpovězení by na rozhodnutí o uplatněném nároku v tomto řízení nemělo vliv“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

[9] Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), majíc za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva [„zda předmětem převodu vlastnického práva uskutečněného kupní smlouvou ze dne 25. 4. 2016 je závod či jeho podstatná část, ke kterému je vyžadován souhlas valné hromady... nebo zda se jednalo o pouhý převod části hmotného majetku společnosti, ke kterému souhlas valné hromady vyžadován zákonem není“], při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu.

[10] Dovolatelka, odkazujíc na rozhodnutí Nejvyššího soudu (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 1999, sp. zn. 33 Cdo 1199/98, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2006, sp. zn. [29 Odo 870/2005](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. [32 Odo 557/2003](#), ze dne 25. 5. 2001, sp. zn. [21 Cdo 1323/2000](#), ze dne 13. 5. 2003, sp. zn. [21 Cdo 2339/2002](#), a ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. [23 Cdo 3019/2009](#)), se domnívá, že soudy věc nesprávně posoudily, neboť předmětem prodeje podle kupní smlouvy nebyl závod. Podle dovolatelky představuje závod soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání, které tvoří jeden funkční celek a mají aktivně sloužit k podnikatelské činnosti vlastníka závodu. Dovolatelka namítá, že odvolací soud nezkoumal, zda s převodem majetku bylo převedeno i účetnictví žalobkyně, zda převáděný majetek je veškerý majetek žalobkyně, zda byly převáděny i závazky a pohledávky, zaměstnanci, know-how, klientela, ochranné známky apod. a zda je závod zapsán ve zvláštním seznamu.

[11] Dovolatelka nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, podle něhož kupní smlouvou došlo k prodeji významné části závodu, která znamenala podstatnou změnu dosavadní struktury závodu, resp. podstatnou změnu v činnosti žalobkyně. Namítá, že odvolací soud nezkoumal další podstatné náležitosti platného uzavření kupní smlouvy, zejména, zda žalobkyně byla vlastnící technologie a trafostanice.

[12] Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že žalobu zamítne, nebo aby jej zrušil a věc odvolacímu soudu vrátil k dalšímu řízení.

[13] Žalobkyně ve vyjádření k dovolání žalované polemizuje s argumentací uvedenou v dovolání a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

[14] Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. k řešení otázky výkladu § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k., v judikatuře Nejvyššího soudu dosud neřešené.

IV.

Důvodnost dovolání

[15] Podle § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k. patří do působnosti valné hromady společnosti s ručením omezeným schválení převodu nebo zastavení závodu nebo takové jeho části, která by znamenala podstatnou změnu dosavadní struktury závodu nebo podstatnou změnu v předmětu podnikání nebo činnosti společnosti.

[16] Podle § 48 z. o. k. právní jednání, k němuž nedal souhlas nejvyšší orgán obchodní korporace v případech vyžadovaných zákonem, je neplatné; této neplatnosti se lze dovolat do šesti měsíců ode dne, kdy se o neplatnosti oprávněná osoba dozvěděla nebo dozvědět měla a mohla, nejdéle však do deseti let od dne, kdy k takovému jednání došlo.

[17] Obchodní vedení společnosti přísluší jednateři (jednatelům) [§ 195 odst. 1 věta první z. o. k.] a

nikdo, ani společníci či valná hromada, nesmí (mimo případy, kdy zákon určuje jinak – viz např. § 51 odst. 2 či § 81 z. o. k.) jednatelem či jednatelům udělovat pokyny týkající se obchodního vedení (§ 195 odst. 2 z. o. k.). Nicméně řada rozhodnutí o dalším směřování společnosti již překračuje hranice obchodního vedení, a přestože spadají do působnosti jednatelů (§ 163 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; dále též jen „o. z.“), mohou být svěřena (společenskou smlouvou) do působnosti valné hromady (popř. může být valné hromadě vyhrazeno udělení souhlasu s jejich realizací). Valná hromada si tato rozhodnutí taktéž může vyhradit postupem podle § 190 odst. 3 z. o. k.

[18] Svěří-li tuto působnost valné hromadě společenská smlouva, nemá případné porušení společenské smlouvy (spočívající v absenci rozhodnutí valné hromady) vliv na platnost dotčených právních jednání, jimiž jednatele realizují (strategická) rozhodnutí (přesahující rámec obchodního vedení) bez společenskou smlouvou vyžadovaného rozhodnutí valné hromady (§ 47 z. o. k.). Zpravidla však bude takové jednání jednatelů představovat porušení péče řádného hospodáře (srov. obdobně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. [29 Odo 1118/2006](#)).

[19] Některá zvláště závažná či mimořádná rozhodnutí o záležitostech společnosti svěřuje valné hromadě přímo zákon. Typickým příkladem je právě ustanovení § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k., jehož účelem je umožnit společníkům kontrolu nad (mimořádným a závažným) rozhodnutím o převodu či zastavení závodu společnosti či jeho části, jež zpravidla významně ovlivní další směřování společnosti. Vyžaduje-li souhlas valné hromady s právním jednáním zákon, je důsledkem jeho absence relativní neplatnost dotčeného právního jednání (zde smlouvy o převodu či zastavení závodu nebo jeho části) [§ 48 z. o. k.], jíž se mohou dovolat (jako oprávněné osoby, na jejichž ochranu je požadavek souhlasu valné hromady stanoven) jak dotčená společnost, tak i její společníci. V této souvislosti Nejvyšší soud podotýká, že námitkou relativní neplatnosti ve smyslu § 586 o. z. je nutné rozumět jednostranné hmotněprávní jednání oprávněné osoby, adresované druhé straně (popř. – není-li oprávněná osoba stranou relativně neplatné smlouvy – všem stranám smlouvy); v odborné literatuře viz např. Spáčil, J. Některé sporné otázky relativní neplatnosti v novém občanském zákoníku. Právní rozhledy, číslo 5, 2014, s. 172 a násl., anebo Melzer, F., Tégl, P. a kol., Občanský zákoník – velký komentář, Svazek III, § 419-654, Praha: Leges, 2014, s. 776.

[20] Obdobnou úpravu působnosti valné hromady obsahoval i zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, a to v § 67a. Oproti označenému ustanovení však § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k. nepodřizuje souhlas valné hromady pacht závodu (dříve nájem podniku) a nevyžaduje souhlas se smlouvou, nýbrž pouze s převodem či zastavením jako takovými. Je věcí společníků, zda převod či zastavení schválí „paušálně“, bez jakýchkoliv omezení, či zda je schválí pouze ve vztahu k určitému nabyvateli (zástavnímu věřiteli), za určitých podmínek (např. výše kupní ceny), či dokonce jen pro případ, že smlouva bude mít určitou (konkrétní) podobu. Jinými slovy, schválení může být buď nepodmíněné, či vázané na určité podmínky (za nichž smlouva může být uzavřena). Jednatel může převod nebo zastavení realizovat pouze v podobě, v jaké mu byly odsouhlaseny; na smlouvu nerespektující podmínky určené v usnesení valné hromady se schválení nevztahuje a smlouva je stížena relativní neplatností podle § 48 z. o. k.

[21] Řečené samozřejmě neznamená, že souhlas valné hromady nemůže být udělen dodatečně (po uzavření smlouvy o převodu nebo zastavení závodu či jeho části); v takovém případě je však smlouva až do udělení souhlasu stížena vadou, pro kterou se může některá z oprávněných osob dovolat její relativní neplatnosti. Nestane-li se tak a je-li následně souhlas valné hromady udělen, odpadne i důvod pro případnou námitku relativní neplatnosti.

[22] Převod či zastavení části závodu podléhá souhlasu valné hromady pouze tehdy, jde-li o část, jejíž převod nebo zastavení „by znamenalo podstatnou změnu dosavadní struktury závodu nebo podstatnou změnu v předmětu podnikání nebo činnosti společnosti“. Právě uvedený požadavek (vylučující z povinného souhlasu převod či zastavení „nevýznamné“ části závodu) otevírá otázku, zda

je pojem „část závodu“ užitý v posuzovaném ustanovení nutné chápat „materiálně“ (tj. jako část majetku), či zda je na místě i nadále (jako tomu bylo v poměrech obchodního zákoníku – srov. zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. [29 Odo 1060/2006](#)) jej vykládat jako samostatnou organizační složku (pobočku) ve smyslu § 503 a § 2183 o. z.

[23] V odborné literatuře převažuje názor, podle kterého pojem „část závodu“ je pojmem „materiálním“, zahrnujícím nejen samostatné organizační složky (pobočky) závodu, ale jakoukoliv majetkovou složku závodu (např. budovu, strojní vybavení apod.), jejíž převod či zastavení by splňoval podmínku „významnosti“ (znamenal by podstatnou změnu dosavadní struktury závodu nebo podstatnou změnu v předmětu podnikání nebo činnosti společnosti). Podle těchto názorů je třeba pojem „část závodu“ vykládat jako „část majetku“ společnosti, a to bez ohledu na to, zda (formálně) představuje samostatnou organizační složku (pobočku) závodu ve smyslu § 503 a § 2183 o. z. Srov. zejména Filip V., Lasák J. in: Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl (§ 344 až 786), Wolters Kluwer, Praha, 2014, s. 1925 a 1926, Čech, P., Flídr, J.: Nové nejasnosti u dispozic s částí závodu, jež musí schválit valná hromada s.r.o. a a.s., Rekodifikace & praxe číslo 5, 2015, s. 9-14, nebo Eichlerová K.: Transakce s podstatnou částí obchodního závodu, Obchodněprávní revue číslo 9, 2015, s. 249-252.

[24] Uvedený názor, k němuž se v projednávané věci přiklonily i soudy nižších stupňů, zcela respektuje důvody, pro které zákon svěřuje valné hromadě působnost rozhodovat o souhlasu se zastavením či převodem závodu nebo jeho významné části. Nicméně nelze přehlížet, že odporuje jak gramatickému, tak i systematickému výkladu, a ve svém důsledku vede (může vést) ke značné právní nejistotě a ohrožení bezpečnosti právního styku.

[25] Je-li závod organizovaným souborem jmění (§ 502 o. z.), s nímž se disponuje „uno actu“ (viz zejm. § 2175 a násl. o. z.), pak částí tohoto organizovaného souboru jmění nelze rozumět jednu z jeho „složek“; i část závodu má povahu organizovaného souboru jmění. Ostatně čistě „materiální“ pojetí pojmu „část závodu“ pomíjí, že závod netvoří pouze majetek, ale jde o organizovaný soubor jmění (tedy majetku i dluhů; srov. § 495 o. z.). Výklad, podle něhož souhlasu valné hromady podléhá i dispozice s významnou složkou závodu, by tudíž musel nutně zahrnout nejen dispozice s majetkem, ale i např. převzetí dluhů společnosti (budou-li zejména s ohledem na svou souhrnnou výši splňovat materiální podmínku „podstatné změny“). K tomu, aby takové právní jednání podléhalo pod sankcí relativní neplatnosti souhlasu valné hromady, však Nejvyšší soud neshledává žádný racionální důvod.

[26] Pojem části závodu užívá, a to právě v souvislosti s obchodními korporacemi, taktéž zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěrenských fondů (dále též jen „z. v. r.“). V ustanovení § 48 odst. 1 písm. c) ukládá zapsat do obchodního rejstříku o obchodní korporaci (mimo jiné) údaj o tom, že byl závod nebo jeho část převeden nebo že byl dán do zástavy. Přitom nelze pochybovat o tom, že do obchodního rejstříku se u převádějícího zapisuje pouze údaj o převodu části závodu ve smyslu samostatné organizační složky (pobočky), nikoliv převod každé významné části majetku (obdobně pak i v případě dalších vypočtených dispozic). Užívali zákon o veřejných rejstřících a zákon o obchodních korporacích shodný pojem, měl by mít zásadně taktéž shodný obsah.

[27] Z pohledu Nejvyššího soudu je však pro další úvahy nejvýznamnější, že při čistě „materiálním“ výkladu § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k. nebude v řadě případů možné pro smluvní partnery společnosti ex ante bez vynaložení nepřiměřeného úsilí a nákladů zjistit, zda převod či zastavení určité části majetku společnosti podléhá (pod sankcí relativní neplatnosti převodní či zástavní smlouvy) souhlasu valné hromady převodce (zástavce). A to vše v situaci, kdy podřízení převodu či zastavení majetku společnosti souhlasu její valné hromady, aniž by šlo o samostatnou organizační složku (pobočku) závodu, by ze zákona bylo dovozováno extenzivním výkladem odporujícím jak výkladu gramatickému, tak i výkladu systematickému.

[28] Při střetu dvou v úvahu připadajících pojetí pojmu „část závodu“ užitého v § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k., z nichž jedno za pomoci extenzivního výkladu sice poskytuje širší kontrolu společníkům a zvyšuje ochranu jejich zájmů, ale činí tak do určité míry na úkor právní jistoty a bezpečnosti právního styku (tedy na úkor třetích osob) a v rozporu s gramatickým a systematickým výkladem, se Nejvyšší soud (za užití obecné zásady *in dubio mitius*, resp. *in dubio pro libertate*) kloní k užšímu pojetí tohoto pojmu.

[29] Jestliže by zákonodárce chtěl (a to do jisté míry i na úkor právní jistoty a bezpečnosti právního styku) podřídít souhlasu valné hromady (pod sankcí relativní neplatnosti) významné transakce s majetkem společnosti, musel by tak učinit jednoznačně, např. užitím pojmu „část majetku“ [srov. v této souvislosti část první, článek I, bod 207 vládního návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, projednávaného v současné době Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky jako sněmovní tisk č. 207].

[30] Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že pod pojmem „část závodu“ užitým v § 190 odst. 2 písm. i) z. o. k. je třeba rozumět samostatnou organizační složku závodu (a nikoliv jakoukoliv materiálně významnou složku závodu). Jde-li o převod, podléhá souhlasu valné hromady toliko převod samostatné organizační složky podle § 2175 až 2183 o. z., a to pouze za podmínky, že by znamenal podstatnou změnu dosavadní struktury závodu nebo předmětu podnikání či činnosti společnosti. Oba předpoklady musí být splněny současně. Bude-li tudíž například převáděna jedna z mnoha poboček společnosti, které působí v témže předmětu podnikání a mají přibližně stejný obrat, nebude zpravidla naplněna materiální podmínka. Přestože půjde o převod samostatné organizační složky, nebude souhlas valné hromady převádějící společnosti potřebný.

[31] Souhlasu valné hromady podléhají také transakce, jimiž v souhrnu dochází (fakticky) k převodu samostatné organizační složky, je-li splněna podmínka významnosti takové pobočky. Jinými slovy, jednatele se povinnosti předložit převod ke schválení valné hromadě nevyhnou pouze tím, že převod pobočky „rozloží“ do více smluv.

[32] Zbývá dodat, že správný není ani názor odvolacího soudu, podle něhož by pro rozhodnutí projednávané věci (při akceptaci výkladu pojmu „část závodu“ přijatého odvolacím soudem) nebylo významné, zda „cílem celé kontraktace bylo zbavit nemovitosti zátěže v podobě zástavního práva na úkor žalované“ (srov. odst. 19 napadeného rozhodnutí). Odvolací soud v této souvislosti přehlédl, že nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého jednání (§ 6 odst. 2 o. z.); z tohoto pohledu by pak bylo nutné posoudit, zda námitka relativní neplatnosti uplatněná žalobkyní (podléhala-li by v projednávané věci kupní smlouva povinnému souhlasu valné hromady) neodporuje tomuto zákonnému zákazu.

[33] Jelikož řešení dovoláním otevřená právní otázka, na níž napadené rozhodnutí spočívá, není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Důvody, pro které nemohlo obstát rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozhodnutí soudu prvního stupně; Nejvyšší soud proto zrušil i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).